

Jäteasioiden lainsäädäntökatsaus – ja vähän muutakin

Ympäristöneuvos Anna-Maija Pajukallio
31. Valtakunnalliset jätehuoltopäivät
3.10.2017 Tampere

Esityksen sisältö

- Kuulumisia kiertotaloudesta
- Jätelain muuttaminen ja siihen liittyvät selvitykset
- Kaatopaikka-asetus – haasteet ja kehittäminen
- Ei enää jätettä -sääntely
- Esimerkkejä muista vireillä olevista

Kuulumisia kiertotaloudesta

- Suomi on ollut mukana **EU komission ”Early warning”** – tarkastelussa, koska näyttäisi, ettei Suomi saavuta 50 %:n yhdyskuntajätteen kierrätystavoitetta vuoteen 2020.
 - konsultti lupasi ehdottaa joitakin toimia Suomelle syyskuun lopussa
 - lokakuun lopussa lopulliset ehdotukset tavoitteen saavuttamiseksi
- **VALTSU: Kierrätyksestä kiertotalouteen –valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2023**
 - Lausuntoaika päättyi 25.8., lausuntoja noin 80, yhteenveto työn alla
 - Viimeistelyssä pyritään ottamaan huomioon early warning – tarkastelun ehdotukset
- **Kiertotalouden toimintaohjelma**
 - Hallitus ja useat ministeriöt (YM, TEM, MMM) valmistelevat parhaillaan kiertotalouden toimenpideohjelmää yhdessä Sitran kanssa.
 - Ohjelma perustuu hallituksen tavoitteisiin ja kärkihankkeisiin kiertotalouden edistämisessä sekä vie osaltaan eteenpäin Sitran toimesta laaditun kiertotalouden tiekartan (pää)osin jo käynnistettyjä toimia.

Jätelain muuttaminen – tausta ja dokumentaatio

Hallitusohjelman kirjaus: Muutetaan jätelakia siten, että kunnille jätelaissa annetut yksinoikeudet rajataan asumisessa syntyviin jätteisiin alueelliset erityispiirteet huomioiden.

Hankintalain muuttumisella myös vaikutusta kunnalliseen jätehuoltoon. Uusi hankintalaki (1397/2016) voimaan vuoden 2017 alussa.

- jätehuollon toimialalle 15 %:n ulosmyyntiraja vuoden 2017 loppuun ja vuoden 2018 alusta raja on 10 %

Jätelain muuttamiseen liittyvät dokumentit löytyvät ym.fi – sivuilta:

Polku:

Etusivu > Ympäristö > Lainsäädäntö ja ohjeet > Ympäristönsuojelun valmisteilla oleva lainsäädäntö > Jätelain muutos

Suora linkki:

http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Ymparistonsuojelun_valmisteilla_oleva_lainsaadanto/Jatelain_muutos

Aiempia vaihteita

- YM:n vaikutusarvio hallitusohjelman mukaisesta vastuun rajaamisesta (YMrä 20/2016), lisäksi YTP:n teettämä vaikutusarvio
- YM asetti 22.8.2016 työryhmän valmistelemaan jätelain muutosta sekä selvittämään jätelain ja hankintalain yhteensovittamista + tekemään näitä koskevat ehdotukset vaikutusarviointeineen.
 - Työryhmä piti viimeisen kokouksensa 28.2.2017. Työryhmä oli varsin erimielinen; loppuraporttiin (n. 15s.) jätettiin runsaasti eriäviä mielipiteitä ja täydentäviä lausumia (n. 50s.)
- Työryhmän työn tueksi Selvitysmies Mikko Alkiolta selvityksen jätelain ja hankintalainsäädännön rajapinnoista
- HE-luonnos valmisteltiin työryhmän loppuraportin ja muun valmisteluaineiston pohjalta

HE-luonnos lausunnoilla kesällä

Luonnoksen keskeinen sisältö

- Kunnan vastuu yhdyskuntajätehuollossa rajattaisiin asumisen sekä kuntien hallinto- ja palvelutoiminnan jätteisiin sekä maa- ja metsätalouden vaarallisiin jätteisiin
- Kunnan toissijaista jätehuoltovelvollisuutta (TSV) ja siihen liittyviä menettelyjä täsmennettäisiin.
- Poikkeamismahdollisuuteen velvollisuudesta luovuttaa jäte kunnan järjestämään jätehuoltoon tehtäisiin yhdyskuntajätehuollon vastuunjaosta johtuvat muutokset
- Kuntien jätehuoltoyhtiöiden kirjanpitovelvoitteita ja jätteen kuljettajan tiedonantovelvoitteita täsmennettäisiin. Kuljettajan tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti sanktioitaisiin jätelain rikkomisena.
- Kunnan jätehuollon toimialalle säädettäisiin pysyväksi sidosyksikön markkinaehtoisen toiminnan ulosmyyntirajaksi 10 % ilman 500 000 € ylärajaa
- Tehdään elohopea-asetuksen täytäntöön panemiseksi tarvittavat tekniset muutokset → sittemmin sovittu siirrettäväksi ns. työkone-HE:n yhteyteen

Erillinen vaikutustenarviointimuistio

- Tukena taloustieteellinen asiantuntijalausunto VTT Janne Tukiaiselta

Lausuntokierros

- Lausuntokierros päättyi 15.8. Lausuntoja annettiin 69 kpl + 6 kpl ”ei lausuttavaa” ja 5 kpl ”ei lausuntoa”
- Lausuntokooste ym.fi-sivuilla
- Lakiesitys sai sidosryhmiltä odotetusti ristiriitaisen vastaanoton.
 - Eri sidosryhmät kannattivat joitakin osia lakiesityksen ehdotuksista, mutta ehdotusten kokonaisuus ei juuri saanut minkään tahon tukea.
- Jatkovalmistelun yhteydessä hahmoteltava myös jäteasetuksen muutoksia
→ TSV-sääntelyä sekä jätehuoltopalvelujen kirjanpitoa ja jätteen kuljettajan tiedonantovelvollisuutta koskevat tarkemmat säännökset
- **Poliittinen keskustelu kesken**

Selvitykset

- Hallituksen esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, että ”Esitys on osa kokonaisuutta, jonka tavoitteena on kehittää jätealan markkinoita säätämällä kunnallisen jätteenkäsittelyinfran eriyttämisestä sekä luomalla jätteiden ja sivuvirtojen markkinapaikka
- Selvitys kunnallisen jätteenkäsittelyinfran avaamisesta valmistui 21.9.2017
- Markkinapaikkaa selvitetty alustavasti virkamiesvoimin kesällä 2017 ja jatkotyötä hankkeistetaan parhaillaan.

Selvitys kunnallisen jätteenkäsittelyinfran avaamisesta

- Taustalla selvitysmiehen ehdotus jätteenpoltto- ja biokäsittelypalvelujen eriyttämisestä (yhtiöittämisvelvoite) ja kaatopaikkainfran avaamisesta.
- Oikeustieteellinen selvitys, tekijänä AA Mika Pohjonen (Hannes Snellman Asianajotoimisto)
 - perustuslaissa säädetty omaisuuden suoja, hankintalain sidosyksikkösäännös, kuntalain yhtiöittämissäännökset, perustuslain kunnan itsehallintoa koskeva sääntely sekä jätelain säännökset muutosehdotuksineen.
- Selvityksen perusteella näyttää siltä, että jätteenkäsittelyinfran eriyttämistä koskeva hallituksen esitysluonnoksen perusteluissa esitetty tavoite on käytännössä jo pääosin toteutettu. Kaikki jätteenpolttolaitokset ja osa biokäsittelylaitoksista on jo yhtiöitetty.
- Yhtiöittämisvelvollisuuden säätäminen olisi selvityksen mukaan oikeudellisesti ongelmallinen ratkaisu oikeusperustan epävarmuuden ja perustuslain omaisuudensuojan vuoksi.

Markkinapaikka

- Taustalla selvitysmiehen yhdessä KKV:n kanssa tekemä aloite kansallisesta markkinapaikasta
- Alustavissa selvityksissä kesän aikana
 - tarkasteltu kahta raidetta/osa-aluetta.
 - lakisääteinen osa markkinapuutteen osoittamiseen
 - vapaaehtoinen, kaikille avoin valtakunnallinen markkinapaikka
 - Käyty KKV-vetoisesti keskusteluja, joissa mukana YM, TEM, YTP, Kuntaliitto ja Kivo
 - Selvitetty kotimaisia ja ulkomaisia ”markkinapaikkoja”

Alustava hankesuunnitelma

- Hankkeen tavoitteena on selvittää mahdollisuutta perustaa jätteiden markkinapaikka, joka vastaisi kiertotalouden haasteisiin materiaali kierron loppupäässä.
- Ensimmäisessä vaiheessa keskitytään siihen, että markkinapaikan avulla voidaan osoittaa avoimesti ja läpinäkyvästi kunnan toissijaisen vastuun edellyttämä markkinapuute.
- Ajan myötä markkinapaikasta voi kehittyä kaikkien jätteiden ja sekundaaristen materiaalien vaihdannan keskuspaikaksi kiertotalouden toteuttamiseksi.
- Eri toimijoiden tavoitteet markkinapaikan suhteen on selvitettävä ja sovitettava yhteen.
- Kehittäminen tehdään yhteistyössä sidosryhmien kanssa, jolloin toimijoiden käytännönkokemukset ja näkemykset tulevat huomioituiksi markkinapaikan suunnittelussa.
- YM-vetoinen hanke
 - mukana myös mm. KKV, TEM, Sitra?, Motiva?, SYKE??
 - seurantaryhmän perustaminen

Kysymyksiä

- Mitä lainsäädännöllisiä ratkaisuja markkinapaikan käyttö vaatii?
 - markkinapuutteen toteamisen todentaminen?
 - markkinapaikan suhde hankintalainsäädäntöön (julkiset hankkijat)?
- Mahdollisuudet edistää etusijajärjestyksen toteuttamista ja jätehuollon investointeja?
- Mikä taho perustaa/hallinnoi markkinapaikkaa?
- Miten olemassa ja kehitteillä olevia ympäristöhallinnon tietojärjestelmiä voidaan hyödyntää markkinapaikan jätetiedon tuottamisessa?
 - VAHTI
 - Jätedirektiivimuutos ja jätetilastoinnin kehittäminen edellyttävät uuden jätetietojärjestelmän kehittämistä
- Miten markkinapaikka kytkeytyy olemassa ja kehitteillä oleviin jätealan alustoihin/markkinapaikkoihin tai Teolliset symbioosit Suomessa (FISS) – toimintamalliin ja Synergie-alustaan?
- jne.

Kaatopaikka-asetus – haasteet ja kehittäminen

- Kiellon tavoitteena kehittää Suomen jätehuoltoa ja suunnata yhdyskuntajäte ja kierrätyskelpoinen orgaanista ainesta sisältävä jäte pois kaatopaikoilta
- Orgaanisen jätteen 2016 alusta voimaan tulleesta kaatopaikkakiellosta aiheutunut käytännön ongelmia tiettyjen jätelajien osalta
 - mm. PVC-muovi, eristevillat ja tulipalojätteet
- YM:n on ohjeistanut lupaviranomaisia poikkeuspäätösten antamisessa: asetus sisältää mahdollisuuden poiketa kiellosta, mutta kriteerit ovat tiukat → käytännön ongelma muodostunut, kun poikkeuksia ei ole enää 2017 annettu
- YM on perustanut viranomaisten kanssa Ad-hoc ryhmän, jossa näihin asioihin haetaan ratkaisuja

Kaatopaikka-asetus – haasteet ja kehittäminen

- Meneillään on myös YM:n, jätealan toimijoiden ja viranomaisten kanssa yhteistyössä SYKEN toteuttama selvitys asetuksen kaatopaikkakiellon vaikutuksista
- Selvityksessä tarkastellaan ongelmallisia jätejakeita ja haetaan niihin jätehuollon kannalta parhaiten soveltuvia ratkaisuja sekä arvioidaan asetuksen muutostarpeita
- Selvityksessä arvioidaan hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti myös mahdollisuuksia laajentaa kaatopaikkakielto koskemaan kierrätyskelpoisia jätteitä vuoteen 2025 mennessä
- Ensisijainen tavoite on arvioida asetuksen muutostarpeita selvityksen tulosten ja pohjalta ensi vuonna
 - kaatopaikka-asetusta tullaan jo vuoden 2017 loppuun mennessä muuttamaan EU:n elohopea-asetuksen toimeenpanemiseksi

Ei enää jätettä – sääntelyn tarvetta koskeva selvitystyö

- SYKEN selvitys valmistuu lokakuussa => säädösvalmisteluun ryhtymisestä päätetään sen pohjalta
 - Tarvitaanko Suomessa kansallisia EoW/sivutuote-säädöksiä?
 - Jos uutta sääntelyä tarvitaan, minkälaista se voisi olla?
- Tapaustutkimukset Suomessa
 - Tavoitteena saada mahdollisimman konkreettista tietoa
 - a) jätestatuksen aiheuttamasta sääntelytaakasta
 - b) jätestatuksen päättymisen seurauksena tilalle tulevasta sääntelytaakasta
 - c) muista jäteluokituksen poistamista koskevan sääntelyn vaikutuksista
 - Tarkastellut jätelajit: betonimurske, asfaltti, puumurske, muovit, paperi
- Oikeusvertailu Flanderiin ja Iso-Britanniaan (Englanti ja Wales)

Alustavia tuloksia

1. Keventyykö materiaalin sääntelytaakka jos jätestatus poistuu?

- Pääsääntöisesti näyttäisi keventyvän, vaikka systemaattista tutkimustietoa ei esim. UK:ssa tai Flanderissa ole.
- Jätedirektiivi asettaa minimivaatimukset EoW/sivutuote-säädöksille. Ero esim. MARA-tyyppisesti kevennettyyn jätesääntelyyn voi olla vähäinen.
- Eri asia on, kuinka paljon sääntelytaakan keventyminen vaikuttaa liiketoimintamahdollisuuksiin/materiaalin asemaan markkinoilla. Tuotteen laatu ratkaisee. Sääntelyn ”harmaa alue” suuri.

2. Millä tavoin mahdollinen uusi EoW/sivutuotesääntely tulisi/kannattaisi toteuttaa?

- Yleisellä asetuksella, jos materiaali on määrällisesti merkittävä ja se on laadultaan ja käyttötarkoitukseltaan homogeenista. Esim. teollisuuden jäännöstuotteet (mahdollinen ”sivutuote”) eivät useimmiten täytä edellytyksiä.
- Muilta osin tapauskohtainen viranomaispäätös. Nyt lupaviranomainen – lupamenettely soveltuu kuitenkin huonosti pelkästään jätestatusta koskevaan päätöksentekoon. Kehittämismahdollisuudet?

Esimerkkejä muusta vireillä olevasta

- MARA-asetuksen notifiointi päättyy 17.11.
 - tavoite: valtioneuvostoon loppuvuonna, voimaan 1.1.2018
 - odotusaikana toimeenpanon valmistelua (ohjeistus, sähköinen lomake ...)
- MASA-asetus
 - ensimmäinen sidosryhmätilaisuus pidetty syksyllä, työ jatkuu palautteen pohjalta
- Uuden jäteraportointijärjestelmän kehittäminen
- Jätekuljettajien ja –välittäjien rekisteröintiä koskevat kehittämistarpeet
- Erilliskeräysvaatimusten tiukentamista koskevan lainsäädännön valmistelun käynnistäminen
- Sivutuotteita ja ei enää jätettä – menettelyjen tapauskohtaisen käytön täsmentäminen (jätelain tulkintaoppaassa)
- Ahvenanmaan tuottajavastuujärjestelmän kehittäminen, yhteinen paperinkeräystavoite ...
- Valtakunnallisen öljyjätehuollon kehittäminen => green deal?
- Häiriötilanteiden jätehuoltoa koskeva säädöstyö
- Jätedirektiiviehdotukset (6 kpl) ja niiden toimeenpanoon valmistuminen
- EU:n kiertotalouspaketin aloitteiden seuraaminen ja niihin vaikuttaminen – erityisesti jäte/tuote/kemikaalisäätelyn rajapinnat

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Kiitos!

anna-maija.pajukallio@ym.fi
www.ym.fi